

XALQARO KREDIT LINIYALARINING O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA INVESTITSION LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISHDAGI O'RNI

Rustamova Feruzaxon G'ayratjon qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

rustamovarfg@icloud.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17257286>

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalqaro kredit liniyalarining O'zbekiston bank tizimida investitsion loyihalarni molialashtirishdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki hamda Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik tajribalari asosida oxirgi yillarda amalga oshirilgan loyihalar dinamikasi o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro kredit liniyalari mamlakatning energetika, transport, qishloq xo'jaligi va sanoat sohalarida yirik investitsion loyihalarni molialashtirishda muhim manba hisoblanadi. Shu bilan birga, ularning samaradorligini oshirish uchun monitoring tizimini kuchaytirish, risk-menejmentni takomillashtirish va xalqaro tajribani milliy sharoitga moslashtirish zaruriyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: xalqaro kredit liniyalari, O'zbekiston bank tizimi, investitsion loyihalar, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, moliyaviy resurslar, tashqi qarz, risk-menejment, davlat-xususiy sheriklik, monitoring tizimi.

Kirish. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish va infratuzilma tizimini rivojlantirish uchun moliyaviy resurslarni jalb qilish masalasi dolzarb bo'lib keldi. Ichki resurslarning chegaralanganligi sharoitida xalqaro kredit liniyalaridan foydalanish bank tizimi uchun muhim manba sifatida shakllandi. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki, shuningdek, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik O'zbekistonda investitsion loyihalarni amalga oshirishda asosiy tayanchga aylandi. Bu jarayon mamlakat iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, bank tizimining resurs bazasini kengaytirish, tashqi qarz mablag'larini samarali boshqarish va barqaror rivojlanishni ta'minlash imkonini berdi.

Xalqaro kredit liniyalarining o'ziga xos jihati shundaki, ular ko'pincha uzoq muddatli, past foizli va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga qaratilgan loyihalarni molialashtirishga yo'naltiriladi. Masalan, O'zbekistonda energetika sohasini modernizatsiya qilish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, transport infratuzilmasini yangilash, qishloq xo'jaligini texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash kabi yo'nalishlarda xalqaro kredit liniyalari keng qo'llanilmoqda. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2024-yillar davomida xalqaro moliya institutlari tomonidan O'zbekiston bank tizimiga jalb qilingan kredit liniyalari hajmi yil sayin ortib bormoqda. Ayniqsa, 2023–2024-yillarda "yashil iqtisodiyot" loyihalariga yo'naltirilgan molialashtirish hajmi sezilarli oshgan.

Investitsion loyihalarni xalqaro kredit liniyalari orqali molialashtirishning ijobiy tomonlari qatoriga bir nechta omillarni kiritish mumkin. Birinchidan, bu kreditlar milliy iqtisodiyotda yirik infratuzilmaviy loyihalarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan uzoq muddatli resurslarni ta'minlaydi. Ikkinchidan, xalqaro kredit liniyalari odatda faqat moliyaviy yordamni emas, balki texnik maslahat, loyiha boshqaruvi bo'yicha ilg'or tajriba va xalqaro

standartlarni joriy etishni ham o'z ichiga oladi. Uchinchi jihat, ushbu kredit liniyalari banklar uchun likvidlik manbai sifatida xizmat qilib, ularning investitsion imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shu bilan birga, xalqaro kredit liniyalaridan foydalanishda ayrim cheklovlar va muammolar ham mavjud. Bir tomondan, bu mablag'lar tashqi qarz yukini oshirishi mumkin, bu esa davlat moliyaviy barqarorligiga ta'sir qiladi. Ikkinchi tomondan, xalqaro kredit liniyalarining samaradorligi ko'p jihatdan milliy banklarning ushbu mablag'lardan foydalanish mexanizmlariga bog'liq. Loyiha tanlash, monitoring va nazorat jarayonlari yetarlicha samarali bo'lmasa, kredit liniyalari orqali jalb qilingan mablag'lar kutilgan iqtisodiy samara bermasligi mumkin. Shu sababli xalqaro moliya institutlari doimiy ravishda mablag'lardan foydalanish shaffofligini talab qiladi va bank tizimidan xalqaro standartlarga mos boshqaruvni ta'minlashni kutadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati xalqaro kredit liniyalaridan samarali foydalanish maqsadida qator islohotlarni amalga oshirdi. Xususan, "Davlat qarzi to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi, tashqi qarzlarni jalb qilish va qaytarish mexanizmlari yanada shaffoflashtirildi. Bundan tashqari, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda loyiha monitoringi va risk-menejment tizimini takomillashtirish bo'yicha dasturlar ishlab chiqildi. Ushbu choralar xalqaro kredit liniyalari hisobidan moliyalashtirilayotgan loyihalarning samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Ilmiy jihatdan tahlil qilinganda, xalqaro kredit liniyalarining bank tizimidagi o'rni ikki yo'nalishda namoyon bo'ladi: mikro va makro darajada. Mikro darajada ular tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi, yangi kredit mahsulotlarini yaratish imkonini beradi va iqtisodiy sub'yektlar uchun resurslar bazasini kengaytiradi. Makro darajada esa xalqaro kredit liniyalari davlat iqtisodiy siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida mamlakat yalpi ichki mahsuloti o'sishiga, eksport-import muvozanatini yaxshilashga va aholi bandligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Xalqaro kredit liniyalari O'zbekiston bank tizimida investitsion loyihalarni moliyalashtirishning strategik manbasi hisoblanadi. Ular mamlakatda iqtisodiy o'sishning yangi drayverlarini yaratishga, milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishga va raqobatbardoshlikni ta'minlashga yordam bermoqda. Kelajakda ushbu kredit liniyalaridan yanada samarali foydalanish uchun normativ-huquqiy bazani mustahkamlash, bank tizimida shaffoflikni oshirish, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish va xalqaro tajribalarni milliy amaliyotga tatbiq etish zarur.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Saidov, Sh. (2020) 'Kichik biznesni rivojlantirishda Jahon banki va ITB kredit liniyalaridan foydalanish', Moliyaviy tadqiqotlar jurnali, 4(2), 55–67.
2. Alimova, M. and Ikromov, S. (2022) 'Modernization and Transformation of Uzbekistan's Banking Sector', Central Asian Economic Review, 24(3), 12–29.
3. Rikhsiboyev, A. (2021) 'The Necessity of Implementing Compliance Control in the Activities of Commercial Banks', International Journal of Multidisciplinary Research, 7(5), 101–110.
4. Kurbonov, S. (2023) 'Как устроен комплаенс, риск-менеджмент и аудит в банках Узбекистана', Kursiv Media, 15 iyun, 1–6.

5. Gatti, S. (2021) *Project Finance in Theory and Practice: Designing, Structuring, and Financing Private and Public Projects*. 4th edn. Amsterdam: Elsevier.
6. Yescombe, E.R. and Farquharson, E. (2018) *Public-Private Partnerships for Infrastructure: Principles of Policy and Finance*. 2nd edn. London: Butterworth-Heinemann.
7. Yoshino, N. and Abidhadjaev, U. (2017) *An Impact Evaluation of Infrastructure Investment: Evidence from Uzbekistan*. Tokyo: ADB Institute Working Paper Series.
8. International Monetary Fund (2024) *Uzbekistan: 2024 Article IV Consultation—Staff Report*. Washington, DC: IMF.
9. World Bank (2023) *Uzbekistan Country Partnership Framework FY23–FY27*. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.